

УДК 342.922:[351.74:341.4](477)

DOI <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2020.12.26>

Ангеліна Калайда,
ад'юнкт кафедри поліцейського права
Національної академії внутрішніх справ

СУБ'ЄКТИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

У статті розглядаються суб'єкти адміністративно-правового регулювання міжнародного співробітництва Національної поліції України. Визначено, що одним із елементів механізму адміністративно-правового регулювання є система суб'єктів. З'ясовано, що суб'єкти адміністративно-правового регулювання міжнародного співробітництва органів та підрозділів Національної поліції України мають бути розділені на групи. Перша – суб'єкти, які призначені для забезпечення адміністративно-правового регулювання (для формування та реалізації державної політики у сфері міжнародного співробітництва поліції України) у сфері міжнародної співпраці органів та підрозділів Національної поліції України; друга – суб'єкти, які безпосередньо здійснюють міжнародне співробітництво, тобто органи та підрозділи Національної поліції України. Під суб'єктами адміністративно-правового регулювання міжнародного співробітництва органів та підрозділів Національної поліції України пропонується розуміти сукупність органів державної поліції, міжнародна діяльність яких спрямована на реалізацію своїх завдань та функцій та на захист міжнародного простору, боротьбу з міжнародною злочинністю, а також вжиття заходів міжнародно-правового характеру з метою відновлення порушених прав. За результатами дослідження запропоновано таку класифікацію суб'єктів адміністративно-правового регулювання міжнародного співробітництва органів та підрозділів Національної поліції України: 1) за сферами діяльності: суб'єкти міжнародного співробітництва у сфері міжнародного миру та безпеки; суб'єкти міжнародного співробітництва у галузі наукового, науково-технічного, криміналістичного забезпечення; суб'єкти міжнародного співробітництва у сфері кримінального судочинства; суб'єкти міжнародного співробітництва у галузі протидії кіберзлочинності; суб'єкти міжнародного співробітництва у галузі підготовки міліції; 2) за рівнем підпорядкування: суб'єкти міжнародної співпраці співробітників МВС України; суб'єкти міжнародної співпраці структурних підрозділів Національної поліції України. Зроблено висновок про те, що діяльність суб'єктів адміністративно-правового регулювання міжнародного співробітництва органів та підрозділів Національної поліції України тісно пов'язана. Ступінь ефективності одних суб'єктів залежить від ступеня відповідальності інших у процесі реалізації державної політики у сфері міжнародного співробітництва органів та підрозділів Національної поліції України.

Ключові слова: органи та підрозділи Національної поліції України, процесуальна діяльність, громадські організації, правовідносини.

Постановка проблеми. Забезпечення міжнародної безпеки та протидії злочинності нині є першочерговим завданням держав, що реалізується за допомогою відповідної системи як органів державної влади, так і ряду недержавних інституцій. Якщо коло суб'єктів міжнародного співробітництва поліції за кордоном врегульовано на рівні нормативно-правових актів, то коло суб'єктів міжнародного співробітництва органів та підрозділів Національної поліції України не має законодавчого закріплення.

Аналіз доктринальних джерел у цій сфері дозволяє дійти висновку про відсутність наукових досліджень, що присвячені визначенню кола суб'єктів міжнародного співробітництва органів та підрозділів

Національної поліції України, а тому вважаємо актуальним науковим напрямом дослідження та визначення системи суб'єктів міжнародного співробітництва органів та підрозділів Національної поліції України як одного із елементів механізму адміністративно-правового регулювання. Отже, з урахуванням положень чинного національного законодавства нами проаналізовано систему суб'єктів адміністративно-правового регулювання міжнародного співробітництва органів та підрозділів Національної поліції України з метою формування пропозицій щодо вдосконалення адміністративно-правових засад міжнародного співробітництва органів та підрозділів Національної поліції України.

Насамперед маємо дослідити сутність таких базових понять, як: «суб'єкт», «суб'єкт права», «суб'єкт адміністративного права», «суб'єкт відносин», та з'ясувати сутність категорії «суб'єкт адміністративно-правового регулювання міжнародного співробітництва органів та підрозділів».

Метою статті є дослідження кола суб'єктів адміністративно-правового регулювання міжнародного співробітництва органів та підрозділів Національної поліції України.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Загальними питаннями взаємодії міліції (поліції) з іншими органами державної влади та міжнародними організаціями (правоохоронного спрямування) займалися такі представники у галузі адміністративного права, як: А. М. Ануфрієв, О. М. Бандурка, В. О. Басс, О. І. Виноградова, В. І. Гаврилюк, Т. С. Гавриш, С. М. Гусаров, В. С. Гусласький, О. Ю. Дрозд, Є. В. Зозуля, М. І. Іншин, В. С. Ковальський, А. Т. Комзюк, В. С. Кузьмічов, М. Н. Курко, О. В. Легка, В. В. Марков, О. В. Негодченко, С. М. Переполькін, Ю. М. Рашевський, О. Ю. Салманова, О. Ю. Сиявська, М. М. Сірант, В. В. Сокурченко, А. В. Солонар, В. М. Тертишник, Ю. О. Толстенко, В. В. Черней, В. В. Чумак, Д. В. Швець, О. Н. Ярмиш та інші. Водночас нині майже відсутні комплексні наукові дослідження, присвячені вивченню суб'єктів адміністративно-правового регулювання міжнародного співробітництва органів та підрозділів Національної поліції України, що також зумовлює актуальність даної наукової статті.

Отже, необхідність підвищення ефективності міжнародного співробітництва органів та підрозділів Національної поліції України, недосконалість адміністративно-правових засад міжнародного співробітництва органів та підрозділів Національної поліції України, недостатність наукових розробок із зазначеної проблематики зумовлюють актуальність комплексного наукового дослідження сутності та суб'єктів адміністративно-правового регулювання міжнародного співробітництва органів та підрозділів Національної поліції України.

Виклад основного матеріалу. У сучасних філософських дискурсах характерне використання поняття «суб'єкт» для визначення носія предметно-практичної діяльності та пізнання. Як суб'єкти тут виступають індивіди або соціальні групи, тобто «тілесні» суб'єкти. Це зумовлювало розробку гносеологічної проблематики, пов'язаної з цим поняттям. Саме гносеологія вирішувала проблему тотожності суб'єкта як активного

начала в пізнавальному процесі і об'єкта в процесі досягнення загального і необхідного знання [1, с. 244]. Г. С. Батищев розглядає суб'єкта в аспекті діяльній сутності людини: людина є суб'єктом діяльності, яка здійснюється в різних формах. Діяльність уявляється вченим як взаємоперехід суб'єкта в об'єкт. Саме в такому суб'єктивно-об'єктивному процесі людина пізнає себе, усвідомлює себе як суб'єкта предметної діяльності, як творця світу речей та самої себе [2, с. 79-85].

Результати досліджень у царині соціальної філософії свідчать, що суб'єкт права є учасником усієї сукупності суспільних відносин, як правових, так і неправових; феномен суб'єкта у праві детермінує фіксувану сукупність правовідносин, у яких виявляється наявний рівень його внутрішньої досконалості і через удосконалення зовнішніх відносин. Суб'єкт права використовує, виконує і дотримується правових норм з урахуванням чинних у суспільстві соціальних норм, правил, традицій [3, с. 10-11].

Так, під суб'єктом адміністративного права розуміють учасника суспільних відносин, який має суб'єктивні права та виконує юридичні (суб'єктивні) обов'язки, встановлені адміністративно-правовими нормами [4, с. 189]. Т. О. Коломосьць вважає, що суб'єкт адміністративного права – це юридична чи фізична особа, що є носієм прав і обов'язків у сфері державного управління, передбачених адміністративно-правовими нормами, та має здатність надати права реалізовувати, а покладені обов'язки виконувати [5, с. 78]. І. П. Голосніченко, М. Ф. Стахурський, Н. І. Золотарьова розуміють під суб'єктами адміністративного права учасників правовідносин, які мають суб'єктивні права та обов'язки, визначені нормами адміністративного права [6, с. 12]. О. В. Кузьменко, досліджуючи проблеми сутності співвідношення понять «суб'єкти процесу (провадження)» і «учасники процесу (провадження)», пропонує визначити суб'єкта адміністративного процесу із застосуванням онтолого-гносеологічного підходу. Суб'єктом адміністративного процесу визначається носій прав і обов'язків з реалізації процесуальної діяльності у сфері публічного управління, здатний надати права реалізовувати, а покладені обов'язки виконувати; учасником вчена називає реально існуючого індивіда адміністративного процесу [7, с. 176].

Тобто, суб'єкт адміністративного права – це юридична чи фізична особа, що є носієм прав і обов'язків у сфері державного управління, передбачених адміністративно-пра-

вовими нормами, та має здатність надати права реалізовувати, а покладені обов'язки виконувати [5, с. 31]. Обов'язковою умовою визнання особи (юридичної чи фізичної) суб'єктом адміністративного права є наявність у неї елементів адміністративної правосуб'єктності.

Під суб'єктами адміністративно-правового регулювання міжнародного співробітництва органів та підрозділів Національної поліції України запропоновано розуміти сукупність поліцейських органів держави, міжнародна діяльність яких спрямована на реалізацію покладених на них державою завдань та функцій та на захист міжнародного простору, протидію міжнародній злочинності, а також на вжиття заходів міжнародно-правового характеру з метою відновлення порушених прав.

Визначившись із розумінням категорії «суб'єкти адміністративно-правового регулювання міжнародного співробітництва органів та підрозділів Національної поліції України», слушним вважаємо дослідити та класифікувати суб'єктів адміністративно-правового регулювання міжнародного співробітництва поліції України.

Так, дослідник В. В. Галунько зазначає, що суб'єктами адміністративного права можуть бути: індивідуальні суб'єкти (фізичні особи, які поділяються на: громадян (володіють усіма правами і обов'язками у державі), іноземці та особи без громадянства (мають обмеження щодо політичних прав, не виконують військовий обов'язок), фізичні особи з іншим спеціальним статусом (фізичні особи – підприємці чи фізична особа – водій транспортного засобу) та колективні суб'єкти (юридичні особи: держава, державні органи та установи, громадські об'єднання, адміністративно-територіальні одиниці та їх населення, виборчі округи, релігійні організації, промислові підприємства, іноземні підприємства тощо) [8, с. 121].

Н. В. Александров та І. Б. Коліушко пропонують розрізняти суб'єкти адміністративного права, які: а) наділені владними повноваженнями; б) не наділені владними повноваженнями [9, с. 44].

Також окремі дослідники, дотримуючись такої класифікації, до суб'єктів, наділених владною компетенцією, відносять:

а) державні структури та їх посадових осіб (Президент України; органи виконавчої, законодавчої, судової влади; Нацбанк України та інші державні органи);

б) недержавні владні органи (органи місцевого самоврядування та їх посадові особи);

в) громадські організації, що мають делеговані державою владні повноваження

(об'єднання громадян, народні дружини, різноманітні спілки та ін.) [10, с. 23; 11, с. 132].

Отже, враховуючи викладене, зазначимо, що будь-якого з наявних критеріїв не досить для розмежування суб'єктів адміністративно-правового регулювання міжнародного співробітництва органів та підрозділів Національної поліції України. Комплексна класифікація суб'єктів адміністративно-правового регулювання міжнародного співробітництва органів та підрозділів Національної поліції України можлива лише на основі застосування у сукупності декількох способів їх поділу.

Так, суб'єктів адміністративно-правового регулювання міжнародного співробітництва органів та підрозділів Національної поліції України доцільно поділити на групи. Перша – суб'єкти, що покликані забезпечувати адміністративно-правове регулювання (формувати та реалізовувати державну політику у сфері міжнародного співробітництва поліції України) сфери міжнародної співпраці органів та підрозділів Національної поліції України; друга – суб'єкти, які безпосередньо здійснюють міжнародне співробітництво, тобто власне органи та підрозділи Національної поліції України.

Так, до числа суб'єктів, що покликані забезпечувати адміністративно-правове регулювання (формувати та реалізовувати державну політику у сфері міжнародного співробітництва поліції України) сфери міжнародної співпраці органів та підрозділів Національної поліції України належать:

1) Верховна Рада України, яка надає згоду та ратифікує міжнародні угоди та договори у сфері міжнародного співробітництва органів та підрозділів Національної поліції України;

2) Міністерство внутрішніх справ України (зокрема, Департамент міжнародного співробітництва), що координує діяльність Національної поліції України у тому числі й у питанні міжнародної взаємодії.

Вказані органи влади в межах наданих законом повноважень беруть участь у формуванні і реалізації державної політики у сфері міжнародного співробітництва поліції України та визначають вектор розвитку даної політики.

У свою чергу, до числа суб'єктів, які безпосередньо здійснюють міжнародне співробітництво, належать: безпосередньо органи та підрозділи Національної поліції України (кіберполіція, органи досудового розслідування, органи карного розшуку та оперативні підрозділи), заклади вищої освіти системи МВС України, експертна служба МВС та її науково-дослідні експертно-криміналістичні

центри. Вказані суб'єкти здійснюють міжнародне співробітництво у відповідній сфері їхньої діяльності.

З урахуванням специфіки виконуваних зазначеними суб'єктами завдань та функцій суб'єктів адміністративно-правового регулювання міжнародного співробітництва органів та підрозділів Національної поліції України запропоновано класифікувати таким чином:

– загальні суб'єкти – ті, які визначають (формують) державну політику у сфері міжнародного співробітництва органів та підрозділів Національної поліції України. Щодо характеристики їхньої діяльності, адміністративно-правового статусу у сфері міжнародного співробітництва слід вказати, що здійснення міжнародного співробітництва органів та підрозділів Національної поліції України не є для них основним завданням. Так, загальними суб'єктами є: Президент України, Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України, Міністерство юстиції України, Міністерство внутрішніх справ України.

– спеціальні суб'єкти – ті, для яких налагодження міжнародного співробітництва з урахуванням особливостей їхньої діяльності та виконуваних ними завдань та функцій держави є основним призначенням. Сюди можна віднести: Департамент міжнародного співробітництва МВС України, Департамент стратегічних розслідувань Національної поліції України, Департамент кіберполіції національної поліції України, органи досудового розслідування, науково-дослідні експертно-криміналістичні центри МВС України, заклади зі специфічними умовами навчання системи МВС України.

З огляду на сутність вказаних суб'єктів, пропонуємо також таку класифікацію суб'єктів адміністративно-правового регулювання міжнародного співробітництва органів та підрозділів Національної поліції України:

1) за напрямами діяльності:

– суб'єкти міжнародного співробітництва у сфері забезпечення міжнародного миру та безпеки;

– суб'єкти міжнародного співробітництва у сфері наукового, науково-технічного, експертно-криміналістичного забезпечення;

– суб'єкти міжнародного співробітництва у сфері кримінального судочинства;

– суб'єкти міжнародного співробітництва у сфері протидії кіберзлочинності;

– суб'єкти міжнародного співробітництва у сфері підготовки поліцейських кадрів;

2) за рівнем підпорядкованості:

– суб'єкти міжнародного співробітництва апарату МВС України;

– суб'єкти міжнародного співробітництва структурних підрозділів Національної поліції України.

Підсумовуючи вищезазначене, необхідно вказати, що діяльність вказаних суб'єктів механізму адміністративно-правового регулювання міжнародного співробітництва органів та підрозділів Національної поліції України тісно пов'язана. Ступінь ефективності діяльності одних суб'єктів залежить від ступеня відповідальності інших у процесі здійснення державної політики у сфері міжнародного співробітництва органів та підрозділів Національної поліції України.

Висновки

Під суб'єктами адміністративно-правового регулювання міжнародного співробітництва органів та підрозділів Національної поліції України запропоновано розуміти сукупність поліцейських органів держави, міжнародна діяльність яких спрямована на реалізацію покладених на них державою завдань та функцій та захист міжнародного простору, протидію міжнародній злочинності, а також на вжиття заходів міжнародно-правового характеру з метою відновлення порушених прав.

Визначено перелік суб'єктів адміністративно-правового регулювання міжнародного співробітництва органів та підрозділів Національної поліції України, а саме: Президент України, Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України, Міністерство юстиції України, Міністерство внутрішніх справ України, Департамент міжнародного співробітництва МВС України, Департамент стратегічних розслідувань Національної поліції України, Департамент кіберполіції національної поліції України, органи досудового розслідування, науково-дослідні експертно-криміналістичні центри МВС України, заклади зі специфічними умовами навчання системи МВС України.

Список використаних джерел:

1. Прохоренко Ю. И. Субъективность в структурах социальной реальности : дисс. ... доктора филос. наук: 09.00.11. Москва : РГБ, 2005. 449 с.

2. Батищев Г. С. Деятельностная сущность человека как философский принцип. Проблема человека в современной философии. Москва, 1969. С. 79-85.

3. Мельникова Т. В. Юридическое лицо как субъект права (филос.-методол. анализ) : автореф. дис. ... д-ра филос. наук: 09.00.11. Красноярск, 2009. 37 с.

4. Авер'янов В. Б. Адміністративне право України. Академічний курс : в 2-х томах. Київ : ТОВ «Видавництво «Юридична думка»,

2007. Том 1: Загальна частина : підручник / ред. колегія : Авер'янов В. Б. (голова) та ін. 592 с.

5. Адміністративне право України : підручник / за заг. ред. д.ю.н., проф. Т. О. Коломoeць. Київ : «Істина», 2008. 500 с.

6. Адміністративне право України: основні поняття : навчальний посібник / Голосніченко І. П., Стахурський М. Ф., Золотарьова Н. І. / за заг. ред. доктора юридичних наук, професора І. П. Голосніченка. Київ : ГАН, 2005. 232 с.

7. Кузьменко О. В. Теоретичні засади адміністративного процесу : монографія. Київ : Атіка, 2005. 352 с.

8. Адміністративне право України в сучасних умовах (виклики початку ХХІ століття) : моногра-

фія / В. В. Галунько, В. І. Олефір, М. П. Пихтін та ін. ; за заг. ред. В. В. Галунька. Херсон : ВАТ «Херсонська міська друкарня», 2010. 378 с.

9. Основи адміністративного судочинства та адміністративного права / за заг. ред. Н. В. Александрової. Київ : Конус-Ю, 2006. 256 с.

10. Курінний Є. В. Адміністративне право України: тенденції трансформації в умовах реформування : навчальний посібник. Дніпропетровськ : Юридична академія МВС України, 2002. 92 с.

11. Чумак В. В. Адміністративно-правові засади діяльності поліції Грузії, країн Балтії та України: порівняльний аналіз : монографія. Харків : Константа, 2019. 490 с.

Anhelina Kalaida. Subjects of legal regulation of the international cooperation of the National Police of Ukraine

The article examines the subjects of administrative and legal regulation of international cooperation of the National Police of Ukraine. It is determined that one of the elements of the mechanism of administrative and legal regulation is, as indicated in the previous section of the dissertation research – the system of subjects. It was found out that the subjects of administrative and legal regulation of international cooperation of bodies and divisions of the National Police of Ukraine should be divided into groups. The first – entities that are designed to ensure administrative and legal regulation (to form and implement state policy in the field of international cooperation of the police of Ukraine) in the field of international cooperation of bodies and units of the National Police of Ukraine; and the next – entities that directly carry out international cooperation, ie the actual bodies and units of the National Police of Ukraine. It is proposed to understand the subjects of administrative and legal regulation of international cooperation of bodies and units of the National Police of Ukraine as a set of state police bodies whose international activities are aimed at implementing their tasks and functions and which are aimed at protecting the international space, combating international crime and also to take measures of an international legal nature in order to restore the violated rights. It is investigated that taking into account the essence of these subjects, we also offer the following classification of subjects of administrative and legal regulation of international cooperation of bodies and divisions of the National Police of Ukraine, namely: 1) by areas of activity: subjects of international cooperation in international peace and security; subjects of international cooperation in the field of scientific, scientific and technical, forensic support; subjects of international cooperation in the field of criminal justice; subjects of international cooperation in the field of combating cybercrime; subjects of international cooperation in the field of police training; 2) by the level of subordination: – subjects of international cooperation of the staff of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine; subjects of international cooperation of structural subdivisions of the National Police of Ukraine. It is concluded that the activities of the subjects of the mechanism of administrative and legal regulation of international cooperation of bodies and units of the National Police of Ukraine are closely linked. The degree of efficiency of some entities depends on the degree of responsibility of others in the implementation of state policy in the field of international cooperation of bodies and units of the National Police of Ukraine.

Key words: bodies and subdivisions of the National Police of Ukraine, procedural activity, public organizations, legal relations.